

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 79

Archeologienota
Kortenhoekstraat 25 te Aalst
(Oost-Vlaanderen).
Programma van Maatregelen.

DE SMAELE BART & PIETERS HADEWIJCH

pascal françois
architects

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2016
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Bart De Smaele, Hadewijch Pieters
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden vereenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba.

---

1 Gemotiveerd advies

Het uitgevoerde bureauonderzoek heeft aangetoond dat het plangebied in een zeer rijk archeologisch gebied ligt. Op meerdere plaatsen rond het plangebied bevinden zich vindplaatsen uit de bronstijd, ijzertijd en Romeinse tijd. Verschillende losse vondsten van lithisch materiaal geven aan dat het gebied ook in de steentijd bezocht of bewoond werd. Vrijwel direct ten noorden van het plangebied aan de overzijde van de Kortenhoekstraat zijn een grafveld uit de late bronstijd en ijzertijd en een Romeinse vicus met villa en tempel gevonden. Wat betreft het grafveld wordt gedacht dat het om één van de grootste bronstijdnecropolen in Vlaanderen kan gaan. Dat zou kunnen betekenen dat het grafveld zich tot in het plangebied uitstrekt. Ook de Romeinse vicus zou zich tot in het plangebied kunnen uitstrekken, of er zouden zich off site sporen in het plangebied kunnen bevinden, waarbij gedacht kan worden aan infrastructuur, begravingen, elementen samenhangend met landbouw of ambachtelijke activiteiten (perceelsgreppels, afrasteringen, etc.). Aangezien het plangebied de laatste 150 jaar vrijwel geen ontwikkelingen heeft gekend, is het heel goed mogelijk dat de bodemopbouw onverstoord is en archeologische niveaus en resten dus bewaard zijn gebleven. De archeologische niveaus uit de verschillende perioden zijn gezien de ligging op het westelijk laagterras van de Dendervallei, waar geen of nauwelijks erosie of sedimentatie in het holoceen heeft plaatsgevonden, op hetzelfde geologische en stratigrafische niveau gelegen. Een deel van de archeologische bodem/het loopvlak zal zijn opgenomen in de bouwvoor, waardoor mogelijk alleen het sporenniveau bewaard is gebleven.

Uit de historische kaarten blijkt dat er binnen het plangebied in de laatste 2,5 eeuwen verschillende gebouwen hebben gestaan. Op de Ferrariskaart is vrijwel het hele plangebied bebouwd. Het is zeer waarschijnlijk dat (een deel van) deze bebouwing teruggaat tot in de late Middeleeuwen gezien de historische bronnen een beeld schetsen van een bloeiend Hofstade in die periode. Sporen en resten van het verdwenen hoevecomplex op het westelijke deel van het plangebied zijn naar alle waarschijnlijkheid bewaard in het bodemarchief aangezien het perceel decennialang als weiland in gebruik is geweest. De funderingsresten van deze gebouwen en andere sporen uit deze periode kunnen en zullen voor gedeeltelijke versterking van oudere niveaus hebben gezorgd.

De nu in het plangebied aanwezige hoeve met bijgebouwen gaat terug op een 18de-eeuwse situatie zoals deze te zien is op de kaart van Ferraris. Verschillende bouwfases hebben de hoeve haar hedendaagse uitzicht gegeven. Er bestaat echter geen bouwhistorisch onderzoek voor deze hoeve die hierover meer informatie kan verschaffen. De hoeve is tevens niet opgenomen in de Inventaris Onroerend Erfgoed. Hierdoor is onbekend hoe de gebouwen zijn gefundeerd of onderkelderd en in welke mate zij de ondergrond en oudere archeologische niveaus hebben verstoord.

De nieuwbouwplannen op de locatie behelzen in de eerste fase de sloop van de aanwezige bebouwing en de nieuwbouw van twee rijen woningen, waarvan er één voorzien is van een ondergrondse parkeergarage. Bovendien zullen op het terrein verdere grondwerkzaamheden plaatsvinden in verband met tuinaanleg, aanleg van verhardingen en de aanleg van een wadi. Hoewel dit bodemingrepen op verschillende diepten tot gevolg heeft, kan ervan uitgegaan worden dat in het hele plangebied (fase 1) de bodemopbouw tot onder de bouwvoor verstoord wordt. Gezien de archeologische verwachting voor de aanwezigheid van resten en sporen uit alle perioden direct onder de bouwvoor is het noodzakelijk door middel van een vooronderzoek met ingreep in de bodem de aanwezigheid van één of meerdere archeologische vindplaatsen vast te stellen. Er wordt dan ook geadviseerd om een proefsleuvenonderzoek uit te voeren op het hele terrein. Voorwaarde is wel dat het terrein vrij is, en daarvoor dient de bestaande bebouwing –de hoeve- afgebroken te worden. geadviseerd wordt om deze hoeve af te breken tot op het maaiveld, zonder de ondergrondse massieven uit te breken. Op die manier kunnen de structuren van de hoeve nader onderzocht worden tijdens het proefsleuvenonderzoek. Tijdens het proefsleuvenonderzoek moet uiteraard aandacht besteed worden aan opmerkelijke vondstconcentraties -waarbij gedacht kan worden aan lithische vondsten- of aan goed bewaarde bodemhorizonten. Indien een horizont wordt aangesneden waar er een reële kans is op de aanwezigheid van goed bewaarde concentraties lithisch materiaal (i.e. steentijdsites) kan op deze locatie overgeschakeld worden op archeologische boringen met het oog op het vaststellen van steentijdsites. Bij aantreffen van concentraties lithisch materiaal bestaat steeds de mogelijkheid om een grid uit te zetten zodat het uitgegraven sediment kan uitgezeefd worden en lithisch materiaal aldus ruimtelijk geplaatst (cf. CGP 8.7).

Wegens verschillende redenen (zie begeleidende brief in privacygevoelige bijlages in de Privacyfiche) werd door de opdrachtgever geopteerd een uitgesteld traject te volgen waarbij het geadviseerde archeologisch onderzoek kan worden uitgevoerd na het bekomen van de stedenbouwkundige vergunning en voor de aanvang van de geplande werken. Bijgevolg werd een programma van maatregelen voor een uitgesteld traject opgesteld. In het programma van maatregelen worden de resultaten van het bureauonderzoek en de aanleiding voor het vooronderzoek met ingreep in de bodem (uitgesteld traject) uitgebreider besproken alsook wordt de onderzoeksstrategie er verder bepaald.

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve fiche

Projectcode	2016I116
Site	Aalst - Kortenhoekstraat
Projectsigle ADEDE	AAL - KOR
Ligging	Kortenhoekstraat 25 9300 Aalst
Bounding Box	Punt 1 (NO): X: 125947,457m Y: 183652,525 Punt 2 (ZW): X: 125745,676 Y: 183500,413
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	Aalst, Afd. 5, sectie C, nrs. 298, 300G, 305H, 305K, 311D, 311C, 247/2 + openbaar domein Zie plannr. 3
Soort onderzoek	Bureauonderzoek – Archeologienota zonder ingreep in de bodem
Opdrachtgever	Pascal François Architects bvba Groenstraat 202 9300 Aalst
Aard van de vervolgwerven	Afbraak van de bestaande gebouwen en het bouwen van ééngezinswoningen van het type halfopen bebouwing
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Bart De Smaele 2015/00070
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	De Smaele B., Pieters H., Van Den Berghe K. & Benjamins M., 2016, Archeologienota Kortenhoekstraat 25 te Aalst (Oost-Vlaanderen),

	ADEDE Archeologisch Rapport 79, Gent.
Grootte projectgebied	1,2 ha.
Periode uitvoering	September – oktober 2016
Thermen thesaurus Onroerend Erfgoed	Bureauonderzoek, archeologienota, Romeinse tijd, IJzertijd, Bronstijd, Middeleeuwen, Urnenveld, Grafveld, Vicus, Fanum,
Verstoorde zones	Niet van toepassing

Aalst - Kortenhoekstraat

Plannr. 1
Onderzoeksgebied op topografische kaart

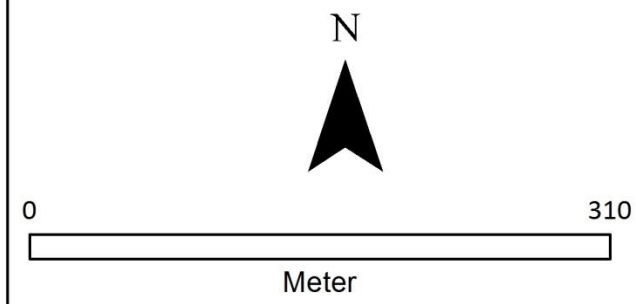
2016I116

Digitaal aangemaakt 29/09/2016

1:4.000 ©NGI

Legende

 Projectgebied

Aalst - Kortenhoekstraat

Plannr. 2
Onderzoeksgebied op orthofoto

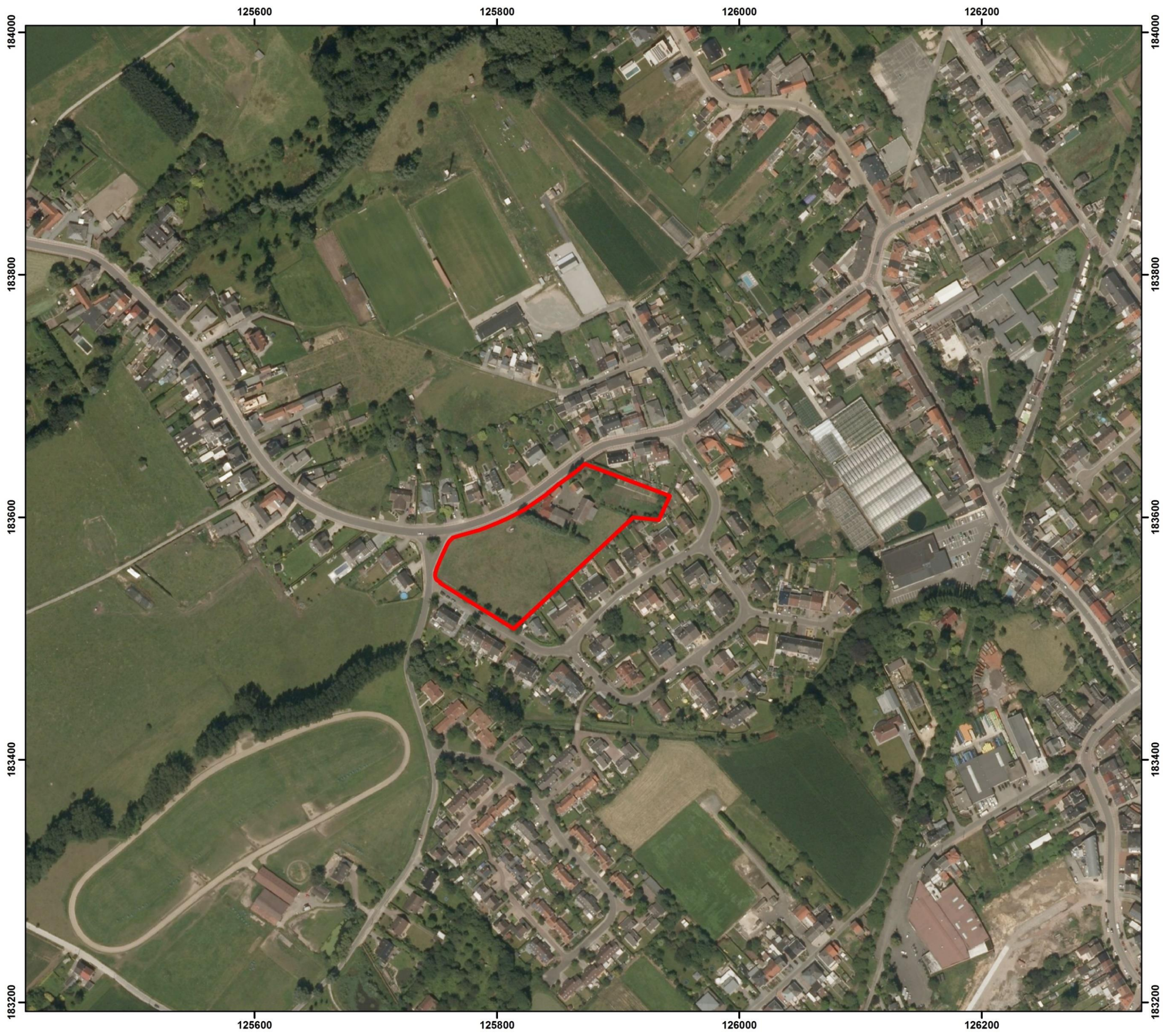
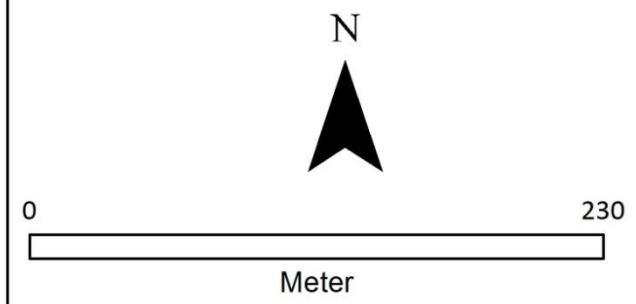
2016I116

Digitaal aangemaakt 29/09/2016

1:3.000 ©AGIV

Legende

 Projectgebied

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

AALST - KORTENHOEKSTRAAT

Plannr. 3
Onderzoeksgebied op GRB-kaart.

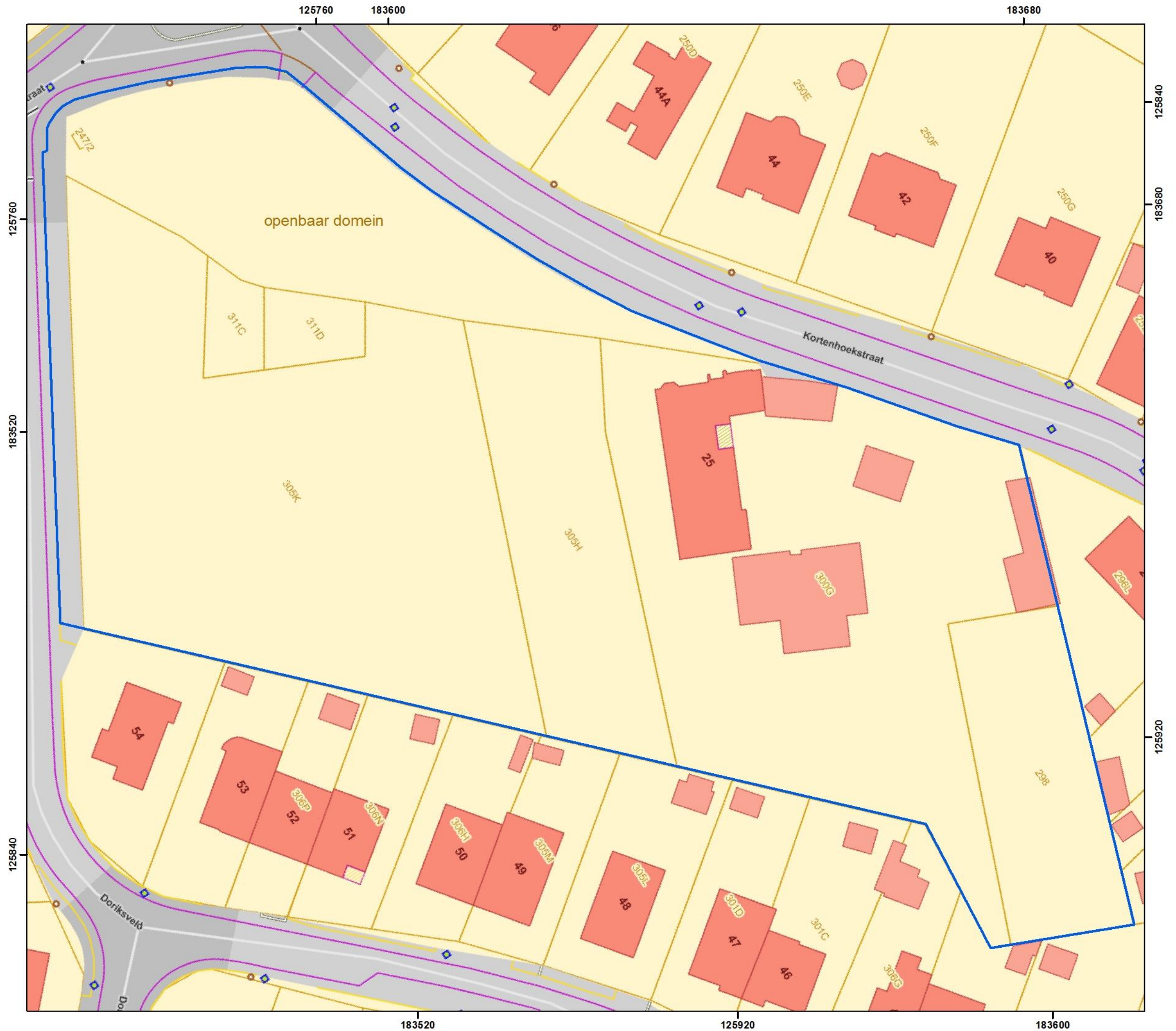
2016I116

Digitaal aangemaakt 20/10/2016

1:553 © AGIV

Legende

 Projectgebied

2.2 De aanleiding van het vooronderzoek

Het plangebied ligt in een woonuitbreidingsgebied en is grotendeels onbebouwd. In het noordelijke deel bevindt zich een hoeve bestaande uit verschillende losstaande gebouwen en enkele schuren. Verder bestaat het plangebied uit weilanden met enkele knotwilgenrijen. Voor het plangebied is een ontwikkelingsplan opgesteld in twee fasen. In de eerste fase wordt de noordoostelijke helft ontwikkeld. Hierbij zal de bestaande bebouwing worden gesloopt en zullen twee rijen van zeven woningen worden gebouwd met een noordwest-zuidoost oriëntatie. De westelijke rij woningen zal worden gebouwd op een verhoogd maaiveld en voorzien van een ondergrondse parking waarbij gegraven wordt tot een diepte van minimaal 1,70m onder het huidige maaiveld. De oostelijke rij woningen zal niet worden onderkelderd en op huidig maaiveld worden gerealiseerd. Hier worden alleen funderings sleuven uitgegraven tot een diepte van 60 à 80cm onder het huidige maaiveld. Deze verstoringsdieptes betreffen enkel het niveau waarop de funderingen van beide gebouwen zullen aangelegd worden. De stabiliteitsstudie moet echter nog uitgevoerd worden en deze zal bepalen tot op welke diepte het huidige terrein wordt afgegraven om opnieuw aan te vullen met stabiele grond waarop vervolgens de funderingen kunnen worden aangelegd. Tussen de woningen zullen tuinen en openbare ruimte worden aangelegd. Op perceel 305H zal op de zone die tussen perceel 300G en de rij knotwilgen ligt, op vraag van de brandweer, een grasstrook worden aangelegd die zo'n 10m van de woningen verwijderd zal liggen. Voorts wordt op perceel 305H ten zuiden van de rij knotwilgen een smalle zone gebruikt voor de aanleg van een wadi. Deze wadi, met een voorziene oppervlakte van 281m², dient als opvangbekken in functie van de afwatering van de parking. Voor de aanleg hiervan zal de bodem eveneens verstoord worden en dit over een oppervlak van ongeveer 53x5,5m. Een verstoringsdiepte is niet gekend. Een deel van de ontwikkeling zal plaatsvinden op openbaar domein gelegen tussen de Kortenhoekstraat en de perceelsnummers 300G en 305H.

In een tweede fase worden ook in het zuidelijk gelegen deel van het projectgebied twee bewoningsblokken gebouwd. Deze fase heeft betrekking op perceelnummers 305K, 311D, 311C en 247/2. Een deel van de ontwikkeling zal tevens plaatsvinden op openbaar domein. Voor deze tweede fase wordt nog geen bouwaanvraag ingediend. Deze tweede fase betreft twee bewoningsblokken met telkens 10 ééngezinswoningen waarvan de funderingen, al dan niet met ondergrondse parkeergarage, een stabiele ondergrond nodig hebben en dus een ernstige verstoring van de bodem teweegbrengen.

Kortom, aangenomen kan worden dat bij de werkzaamheden de bodem in het hele plangebied wordt verstoord tot onder de bouwvoor. Dit maakt behoud in situ van de potentiële archeologische overblijfselen hier onmogelijk. Daarom is het noodzakelijk de archeologische waarde van het terrein

vast te stellen voorafgaand aan de ontwikkeling om eventuele maatregelen te kunnen treffen ten behoeve van het behoud van de archeologische waarden.

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

AALST - KORTENHOEKSTRAAT

Plannr. 5
Inrichtingsplan geplande toestand.

2016I116

Digitaal aangemaakt 20/10/2016

1:553 © Pascal François Architects
© AGIV

Legende

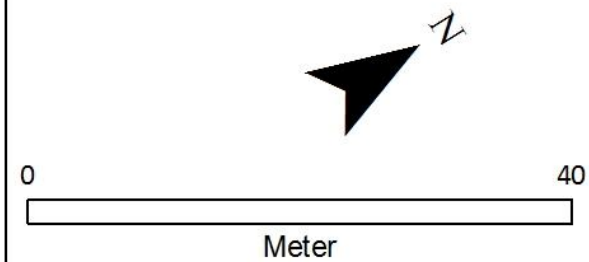
Projectgebied

Fase

Fase

fase 1

fase 2

ADEDE
SEARCH & RECOVERY

AALST - KORTENHOEKSTRAAT

Plannr. 6
Verstoringsdieptes geplande toestand.

2016I116

Digitaal aangemaakt 20/10/2016

1:562

© Pascal François Architects
© AGIV

Legende

Projectgebied

Ontwerp

Fase

Fase

fase 1

fase 2

0 40
Meter

2.3 De resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Tijdens het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem is de bureauonderzoeksfase van het onderzoek op deze locatie afgerond. Het bureauonderzoek draagt het projectnummer 2016I116.

Het plangebied ligt op het westelijk laagterras van de Dendervallei. Dit heeft in het holoceen nauwelijks erosie of sedimentatie gekend. Dit betekent dat het huidige maaiveld ongeveer overeenkomt met het maaiveld in vroegere perioden en sporen en resten uit alle perioden zich op eenzelfde niveau bevinden. Bovendien is de cultuurlaag uit de verschillende perioden waarschijnlijk volledig opgenomen in de bouwvoor en zijn alleen de sporen bewaard gebleven. Direct ten noorden van het plangebied zijn een delen van een grafveld uit de late bronstijd en ijzertijd en een Romeinse vicus opgegraven met restanten van een villa en een heiligdom/fanum. Wat betreft het grafveld wordt gedacht dat het om één van de grootste bronstijdnecropolen in Vlaanderen kan gaan. Dat zou kunnen betekenen dat het grafveld zich tot in het plangebied uitstrekt. Ook de Romeinse vicus zou zich tot in het plangebied kunnen uitstrekken, of er zouden zich off site sporen in het plangebied kunnen bevinden, waarbij gedacht kan worden aan infrastructuur, begravingen, elementen samenhangend met landbouw of ambachtelijke activiteiten (perceelsgreppels, afrasteringen, etc.). Verschillende losse vondsten van lithisch materiaal –aangetroffen bij veldprospecties- geven aan dat het gebied ook al in de steentijd bezocht of bewoond werd.

Uit de historische kaarten blijkt dat er binnen het plangebied in de laatste 2,5 eeuwen verschillende gebouwen hebben gestaan. Op de Ferrariskaart is vrijwel het hele plangebied bebouwd. Het is zeer waarschijnlijk dat deze bebouwing teruggaat tot in de late middeleeuwen gezien de historische bronnen een beeld schetsen van een bloeiend Hofstade in die periode. Sporen en resten van het verdwenen hoevecomplex op het westelijke deel van het plangebied zijn naar alle waarschijnlijkheid bewaard in het bodemarchief aangezien het perceel decennialang als weiland in gebruik is geweest. Voor het oostelijk deel van het plangebied geldt dat onder de huidige bebouwing mogelijk resten van voorgaande bebouwingsfasen bewaard zijn gebleven. Ook oudere sporen kunnen hieronder bewaard zijn gebleven.

Voor het hele plangebied geldt dus een archeologisch verwachting op het voorkomen van sporen en resten daterend uit de bronstijd tot en met de nieuwe tijd. Deze sporen zullen niet stratigrafisch gescheiden zijn en komen vermoedelijk direct onder de bouwvoor voor. Omdat in de onmiddellijke nabijheid sprake is van een rijk archeologisch complex uit zowel brons- en ijzertijd als Romeinse tijd bestaat de mogelijkheid dat eventuele archeologische resten verband houden met die complexen. In de late middeleeuwen zijn in het plangebied mogelijk reeds enkele hoevegebouwen en bijgebouwen verschenen. De bouw hiervan zal vroegere archeologische sporen mogelijk gedeeltelijk hebben

vernietigd. De resten van deze bebouwing op zich zijn uiteraard ook archeologisch waardevol. Voor de nu nog bestaande bebouwing en de verhardingen van het maaiveld geldt dat bij de bouw en aanleg hiervan mogelijk oudere niveaus en sporen (gedeeltelijk) verloren zijn gegaan.

2.4 De vraagstelling en onderzoeksdoelen

De maatregelen voor het vooronderzoek met ingreep in de bodem bestaan uit een proefsleuvenonderzoek met als doel zicht te krijgen op de archeologische waarde van de totaliteit van het terrein en eventuele verstoringen in kaart te brengen. Voorwaarde hierbij is dat de bestaande bebouwing is afgebroken tot op maaiveldniveau zodat het volledige terrein beschikbaar is. Hierbij moeten minimaal volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Wat is de aard, omvang, datering en conservatie van de aangetroffen archeologische resten?
- Hoe is de opbouw en de chronologie van de aanwezige archeologische resten en wat is hun onderlinge samenhang?
- Is er een relatie tussen de aangetroffen sporen en de archeologische vindplaatsen in de nabije omgeving (cf. bronstijdgrafveld of Romeinse vicus of heiligdom,...)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
  - o Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
  - o Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als met het oog op aanpak voor vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welk type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

2.5 De onderzoeksstrategie en -methode

Het doel van proefsleuven is uitspraken te doen over de archeologische waarde van de totaliteit van een terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Op deze manier kan een inschatting gemaakt worden van het aantal aanwezige archeologische sites en

kunnen deze in ruimtelijke context geplaatst worden. Dit wordt bereikt met een minimum aan destructie van het archeologische erfgoed, maar waarbij toch een statistisch representatie beeld verkregen wordt om alzo uitspraken te kunnen doen over het volledige onderzoeksgebied.

De proefsleuven worden aangelegd volgens de richtlijnen van de Code van de Goede Praktijk §8.6. Er wordt een vlak aangelegd tot op het eerste archeologisch leesbare niveau. Met behulp van profielputten wordt vastgesteld of de bodemopbouw een complexe verticale stratigrafie vertoont. De aanleg van een tweede vlak wordt niet voorzien: het doel van de proefsleuven is na te gaan of er een archeologische site aanwezig is en zo ja, deze zo min mogelijk te verstoren. Bovendien moeten aangetroffen sporen zo goed mogelijk bewaard worden voor vervolgonderzoek.

Op basis van de resultaten wordt op het terrein beslist door de veldwerkleider waar eventuele volgsleuven en/of kijkvensters worden aangelegd en dit met het oog op het beter onderzoeken van een spoor of een concentratie van sporen waarvan de interpretatie en de waardering niet onmiddellijk duidelijk zijn. Tevens laat het toe om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren. Volgsleuven laten toe het inzicht in de structuur van de aangetroffen archeologische site te verhogen en dragen aldus bij tot het correct aflijnen van de zone(s) waar het archeologisch erfgoed (en dus eventueel vervolgonderzoek) te verwachten is/zijn.

Indien tijdens het proefsleuvenonderzoek aanwijzingen worden verkregen voor de aanwezigheid van een steentijdsite, moet de onderzoeksstrategie aangepast worden, en dit volgens §8.7 van de Code van de Goede Praktijk.

Het onderzoeksdoel van het proefsleuvenonderzoek is bereikt wanneer de proefsleuven volledig werden aangelegd en alle aanwezige sporen werden gedocumenteerd en op basis hiervan uitspraken kunnen gebeuren omtrent de aan- of afwezigheid van één of meerder archeologische site. Tevens dienen voldoende bodemprofielen gedocumenteerd te worden ten einde de verticale stratigrafie van het terrein juist te kunnen beoordelen.

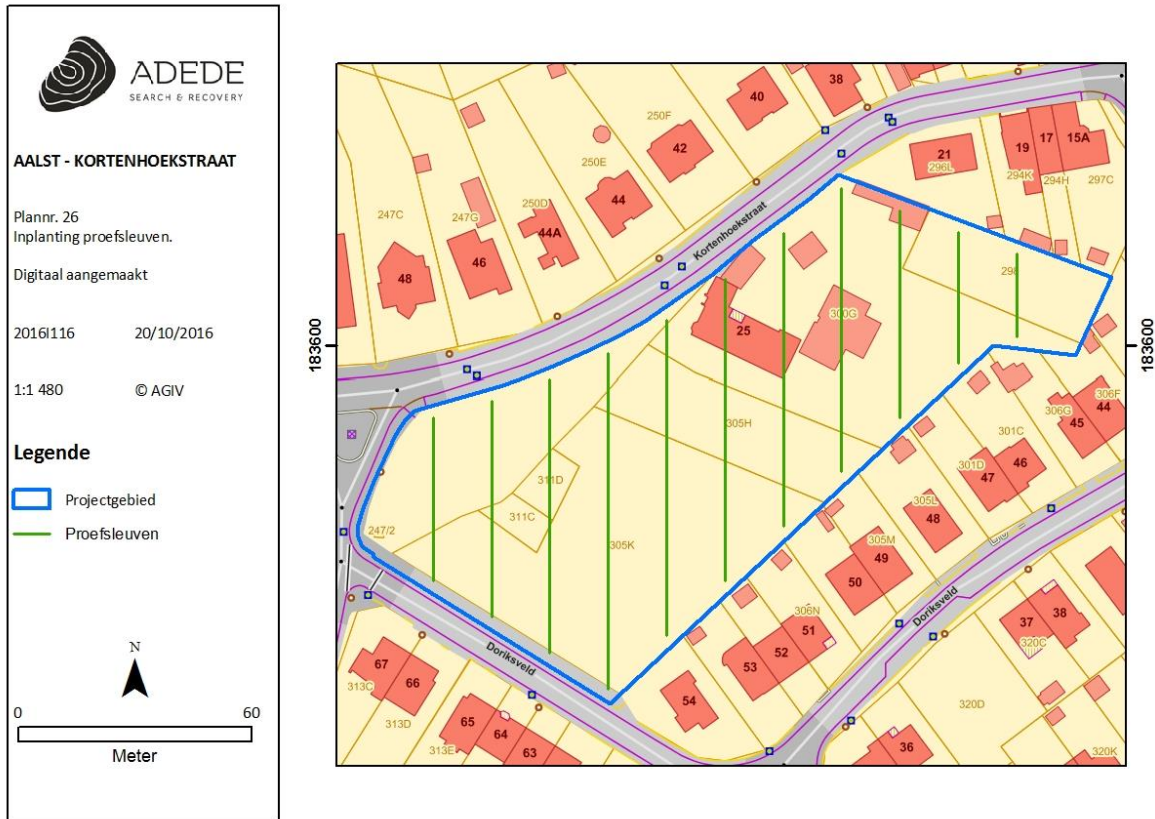
Het proefsleuvenonderzoek kan op vraag van de opdrachtgever opgesplitst worden in twee fasen in overeenstemming met de meerfasige bouwaanvraag.

2.6 De onderzoekstechnieken

De proefsleuven worden aangelegd in met een noord-zuid oriëntatie om te vermijden dat proefsleuven dezelfde axialiteit als 19de-eeuwse perceelsgreppels beschrijven met als mogelijk gevolg dat perceelsgreppels in het vlak in de lengte worden doorsneden en alzo voor een verminderde leesbaarheid zorgen. Er worden parallelle proefsleuven aangelegd met een tussenafstand van 15m (van middenpunt tot middenpunt). Eventuele volgsleuven en kijkvensters worden aangelegd

wanneer alle proefsleuven aangelegd zijn. De inplanting hiervan wordt bepaald door de veldwerkleider die zich hiervoor baseert op de resultaten van de proefsleuven. De kijkvensters en/of dwarsseuven moeten voldoende groot zijn om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

Figuur 1. Inplanting proefsleuven.

2.7 De voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen voorzien ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

3 Lijst van plannen

Plan nr.	Beschrijving	Schaal	Wijze vervaardiging	Datum aanmaak
0001	Onderzoeksgebied op topografische kaart	1:4 000	Digitaal	29/09/2016
0002	Onderzoeksgebied op orthofoto	1:3 000	Digitaal	29/09/2016
0003	Onderzoeksgebied op GRB-kaart	1:553	Digitaal	10/10/2016
0005	Inrichtingsplan ontwerptoestand	1:545	Digitaal	19/10/2016
0006	Verstoringsdieptes ontwerptoestand	1:562	Digitaal	19/10/2016
0026	Inplanting van de proefsleuven op GRB-kaart	1:1 480	Digitaal	20/10/2016